

„A fiaim ne legyenek maradi cigányok”

Lassan már öreg asszony leszek, elmúltam harmincéves. 1942-ben születtem B-n és ott is nevelkedtem. Szép kis város ez, nyáron, a nagy balatoni forgalom idején meg valóságos világváros, annyi ott a mindenféle ember. A családom ivaló, a nagyapám is itt voltak zenészek. Az apám is zenész, jobban mondva cigányzenész, nagyon szépen hegedül, primás. Most még télen is elég rendszeren keres, de gyerekkoromban bizony nem álltunk valami jól. Egyedül keresett, és tessék elképzelni, nyolcan éltünk belőle. Hatan voltunk testvérek, hatan, hat lány! Én voltam közülük a legidősebb. Uramisten, hat lány, tessék csak elképzelni, mi volt abban a csöpp lakásban!

Amúgy nem voltak olyan maradi emberek a szüleim. Az anyukámnak is, meg az apukámnak is megvolt a hat iskolája, mert tetszik tudni, akkor még csak hat osztály volt, és mondták, hogy még az ismétlőt is kijárták rendszeren. Hát ők azt szerették volna, ha mi is tanulunk, hogy legyen belőlünk valami. Az apám is azt szerette volna, ha ki tud bennünket iskoláztatni, az anyám is mindig azt mondta: hát édes gyerekeim, valami szakma legyen a kezetekben! De hiába mondogatta, nem ment. Nem voltunk rossz tanulók, mert általában hármias tanuló voltam én is, csak nem szerettünk iskolába járni. Én kimaradtam az ötödikből, két húgom a negyedikből, de a többiek már tovább jártak, egyikük hatot, a másik hét osztályt végzett, a legkisebb meg már mind a nyolcat kijárta. Mikor az apám látta, hogy hiába minden, kimaradozunk az iskolából, azt mondta: nem baj feleségem, majd férjhezmennek és eltartja őket az uruk.

Pedig mikor iskolába kerültem, nagyon örültem neki. De aztán mikor már úgy kamaszodni kezdtem, nagyobb lettem, akkor jobbára már csak az iskola mellé jártam. Nem annyira a tanulás miatt, hanem inkább azért, mert volt egy ronda tanító néni, azt nem szerettem. Lenézte az embert, pedig tessék elhinni, nem voltunk ám koszosak vagy rongyosak, mert ha sokan voltunk is, azért szépen föl tudtunk öltözködni az iskolába. Hanem hogy cigány vagyok, ezért nyomott mindig félre. Ha tudtam felelni, akkor se adott jó jegyet, aztán elment a kedvem a tanulástól. Ez olyan öreg leány volt, mindig csak azt mondta: — na fiam, te maradjál csak szépen ülve, te úgyse tudsz semmit. És tessék elképzelni, külön ültetett a többiektől! Azt el se tudom mondani, hogy mit éreztem. Sokszor sírva mentem haza és azt mondtam, nézd anyukám, én nem megyek többet iskolába. Az anyukám aztán bement és megmondta neki: Nézz tanító néni, itt nincsen lenézés, mert minden gyermek egyforma... De hát beszélhetett annak! Mindig úgy mentem el, hogy az anyám elkísért, máskülönben el se mentem volna!

Így ment ez egész ötödikig, mert egészen ötödikig ő tanított, de még a hatodikban is ez lett volna. Így aztán én a hatodikba már nem is mentem. Annyira tudtam tanulni és mégis mindig csak kettőt, hármast adott. Jaj, annyira örültem, hogy megszabadultam az iskolától, hogy azt ki sem tudom mondani.

Pedig utána is nehéz volt ám. Olyan vékony kis leányka voltam, és tetszik tudni, azonnal elkerültem dolgozni. Először a mezőgazdaságba. Ez nagyon nehéz munka volt. Utána elmentem a Ládagyárba, ott dolgoztam egészen addig, míg csak férjhez nem mentem.

1966 augusztusában mentem férjhez, akkor kerültem ide V-be. A férjem is zenész, cimbalmos, itt muzsikál a borozóban. Van két kis gyermekem. Hét évig az anyóseméknél laktunk egy kis kamrában, ott született a két kisgyermek is. Ezt a lakást az idén vettük, szépen be is rendeztük. Akárki megnézheti, mindenünk van, ami kell egy családnak.

Hogy mi szerettem volna lenni kiskoromban? — Hát zenész, tangóharmonikás. Szerettem volna, ha az apám vesz nekem egy harmonikát. Meg is ígérte, de sajnos, füstbe ment a terv. Volt egy nagy disznónk, azon akart az apám nekem harmonikát venni. De aztán a régi, nagyon kicsi helyett kaptunk egy nagyobb lakást, volt benne másfél szoba, konyha, még előszoba is, hát a disznó árán abba kellett bűrtort venni.

Színházban? Lány koromban sose voltam, nálunk nem is volt színház. Moziba szoktam járni. De mire hazaértem, annyira el voltam fáradva az erős, nehéz munkától, hogy oda is csak néha mentem el. Sovány voltam, vékony, aztán annyira kimerített a munka, hogy a szabad időmet én majdnem mindig otthon töltöttem. Múzeumban? Gyerekkoromban az iskolával voltam, úgy magamtól azóta még nem.

A rádiót szoktam hallgatni, a tánczenéket meg a cigányzenét, ezek a kedvenc műsoraim. Van televíziónk, azt is sokat nézem. Megnézem minden nap a híradót, az első kiadást, utána meg a filmet, vagy ami csak van, nézem egészen a műsor végéig,

mert a férjem éjszaka van műszakban, este megy el hazulról, egyedül maradok a kisgyerekekkel, és mikor lefekszenek, más programom nincs. Nézem a tévét, ami csak van, mindent. Nem, nem, előre nem szoktam válogatni, ami csak jön, mindent megnézek.

Hogy mi tetszik legjobban? — Hát énnekem tetszik a *Hét* műsora, aztán az esti krónika, vagyis hát a tévé híradó, aztán a jó kis filmek... Nagyon szeretem a kis rövidfilm-sorozatokat, ezeket még a kisgyerekek is annyira várják. Aztán a jó szerelmes filmek... Most meg az Odüsszeusz, ez nagyon tetszik. Ma este is lesz, ezt minden nap megnézném. Szóval az ilyen filmek tetszenek. Nem, nem, az Odüsszeuszról eddig még nem hallottam, csak most a filmen, de ha könyvben is megvan, majd el is olvasom.

Hangversenyen? Nem, ott még nem voltam. Nem érdekel engem a hangverseny, azt a rádióban vagy a tévében se szoktam meghallgatni, ha ilyen van, akkor elzárom. Néha-néha elmegyek a férjem után egy pohár sör mellett egy kis cigányzenét hallgatni, azt szeretem, a jó kis cigányzenét.

Kiállításon még nem voltam. De itt a tévében is szokott lenni ilyen kiállítás, Igen, igen, a tévé-tárlat, azt mindig meg szoktam nézni.

Hogy mikor volt először könyv a kezemben? Hát mikor az anyukám megvette azt a kis iskolai csomagot, amikor az elsőbe mentem. Nylonba volt csomagolva, és én annyira örültem a kis könyvemnek. Olvasni még nem tudtam, csak nézegettem benne a képeket. Képeskönyvet vagy meséskönyvet? Nem, sose kaptunk mi ilyesmit gyermekkorunkban. Ilyenre nem került, sokan voltunk testvérek... Iskolás koromban se volt nekem a kezemben a tankönyvön kívül más, nem olvastam én másféle könyvet semmilyen, semmit, se mesét, se regényt.

Mikor is olvastam az első könyvet? Azt hiszem, hat évvel ezelőtt, mikor idekerültem a férjemhez. Még nem voltak a kisgyerekek, minden este egyedül ültem otthon és nagyon unatkoztam. Volt ott egy szomszédasszonyunk, azt mondja egyszer nekem: Hát Teca, gyere el a könyvtárba, hozz valami olvasnivalót, ne unatkozz mindig! Mondom neki: te, de én még sose voltam könyvtárban, én nem merek oda bemenni. Azt mondja erre: ne butáskodj, gyere csak el, majd én elkísérellek. Hát így is lett, de én még vele is valósággal félve mentem, de ő karonfogott, elhozott. Akkor beiratkoztam, azóta hordom a könyveket és olvasok.

Mikor beléptünk a könyvtárba, csak eltátottam számát. Híj, mondom, mennyi könyv! Most melyikből válasszak? Nem értettem, még most se értek én azért ahhoz, hogy ki milyen könyveket írt. Még most is csak a könyv címét nézem, de az író se. Ha tetszik a címe, beleforgatok, legtöbbször meg azoknak a kis könyvtáros lányoknak szólok: legyenek szívesek keressenek nekem valami jó könyvet, valami jó kis szerelmeset.

De először még nem az érdekelt, hanem a mese. Nem tudom hogyan, de valahogyan nekem annyira tetszettek, meg még ma is tetszenek a mesék. Már tudtam, hogy mi lesz a vége, hogy utoljára egymásé lesznek a királyfi meg a királykisasszony, mégis az ilyen meséskönyveket szerettem. Négyet-ötöt kivittem egyszerre, aztán még nappal is olvastam, nem csak este, annyira le tudott kötni a mese. És még most is viszem a regényt, de viszek egy meséskönyvet is. És először mindig a mesét kezdem el olvasni, csak utána a regényt. De ha a regénynek nem jó a bevezetése vagy mi, akkor azt már nem is olvasom el, de a mesét mindig.

Mennyit olvasok? — Hát minden két-három hétben viszek ki 4–5 könyvet. Néha az is előfordul, hogy elkékek a könyvekkel. Nem azért, mert nehezen olvasok, elég jól olvasok én szemmel, hanem van úgy, hogy nem érek rá. Nappal boltba, ide-oda, piacra futkosni, akkor gyorsan nekiállni főzni, takarítani, sokszor azt se tudom, hogy mihez kapjak hirtelen. Így aztán csak este tudok olvasni, mikor elaltattam a gyerekeket és vége van a tévének. Ilyenkor aztán 10–11 óráig, sokszor 12-ig is olvasok. Habár tavaly olyan is volt, hogy 4–5 hónapig kiiratkoztam a könyvtárból. Nem mintha nem szerettem volna olvasni, hanem kétszer-háromszor olyan könyveket választottam, hogy egyáltalán nem érdekelték. Szóval olyan furcsa nevek voltak benne, hogy egyáltalán nem értettem ki rajta magamat. Aztán akkor letettem, nem is olvastam tovább, hanem visszavittem a könyvtárba. Mondom: hát legyen szíves válaszson nekem valami jó könyvet. Választottak nekem Fehér Klárától valamit, már nem tudom, mi volt a címe. El is olvastam, de ez se volt valami jó, így aztán egy darabig nem is mentem a könyvtárba. Mert én csak a nagyon jó könyveket szeretem, a nagyon jókat, ami elejétől végig izgalmas...

Hogyan választok könyvet? Hát ugye a könyvtárban különböző helyeken vannak a könyvek. Ki van írva, hogy szépirodalom, meg nem is tudom mi. Nem is tudom, hogy ott az ablak mellett mi van kiírva, de én egyenesen oda megyek és ott néze-

getem a könyveket. Kiveszem, belenézek, belelapozok, olvasok belőle egy pár sort... aztán meghyha látom, hogy na ez jó lesz! — akkor elviszem.

Miből látom, hogy ez jó lesz-e? — Hát ha itt-ott belenézek, rögtön látom, hogy jó izgalmas, vagy szép szerelmes-e? Én az olyant szeretem, amelyik már azzal is kezdődik, mint amibe a múltkor is belelapozgattam, a Fehér asszony vagy mi is a címe... Szóval zárdában nőtt a leány, de nem szeretett ott lenni, és mikor hazament, az apukája a farmra vitte. Szép lány volt és akkor jött az orvos, megszerették egymást, el is vette, de ő az urát nem szerette... Szóval, ha ilyesmiről szól, ha ilyen van benne, akkor tetszik nekem.

Hogyan olvasok? — Szemmel nagyon gyorsan tudok olvasni, de ha fölolvastok, akkor negyedrésznyire se tudok olyan gyorsan. És én elejétől végig elolvasom a könyvet, nem szoktam átlapozgatni. Ha pedig nagyon tetszik egy könyv, akkor még egyszer végigolvasom az egészet. Aztán az is sokszor megtörténik, hogy olvasás közben elgondolom, hogy én bizony másként csinálnám. Mikor olyan szerelmesek egymásba és akkor olyan buták, hogy hol a fiú veszíti el a leányt, hol a leány a fiút, holott egybekerülhetnének, de olyan nem jól fogják föl az egészet. Ej — mondom ilyenkor — milyen buták!

Kinek szoktam fölolvadni a könyvekből? — Hát az anyósomat is nagyon érdekli a könyv, de az nem tud olvasni, nem járt iskolába. Állandóan mesélteti: na most mit olvastál? Mikor mesélem neki, mondogatja: aj szegény, aj szegény és sír, annyira beleéli magát. Hát neki szoktam mesélni meg fölolvadni. Meg a sógornőmnek. Mert az is olyan, hogy csak két osztályt járt, egy évvel fiatalabb nálam, csak 29 éves, de nem tud olvasni, annyira elmaradi... Aztán annak is én szoktam fölolvadni a legjobb részeket a könyvekből. A gyerekeknek meg meséket. A gyerekek!... Most is azt mondja a fiam: anyukám, beírással ám a gyerekkönyvtárba! Hozzál nekem színes meséskönyvet! Mert azt annyira szereti. És én magam is. Szégyellem, hogy én meséskönyveket viszek ki, mindig azt mondom, hogy a fiamnak viszem, aztán sokszor nem is annak, hanem magamnak.

Én a regényben is csak a szépet szeretem. Amelyikben olyan sok nyomorról, szenvedésről írnak, azt nem szeretem. Az ilyeneken mindig elszorul a szívem, aztán sírni akarok. Én csak a szerelmes könyvet meg a sexbombát, az ilyesmit szeretem. A szerelmesből is az olyan zsírosabbat, ahol már tettekre is sor kerül. Most a múltkor is mi történt! Elmentünk ketten a könyvtárba és velem ott volt a kislíam is. Mondtuk annak a kis nőnek, hogy sietünk, mert megyünk moziba, legyen szíves adjon nekünk valami jó zsíros könyvet. Hát akkor adta a sexbombát. Először a zsvány barátóm vitte el, csak akkor adta át nekem, mikor már elolvasta. Hát ez nekem nagyon tetszett, ezt annyira szerettem olvasni, hogy mikor főztem, még akkor is azt néztem. Azt mondja az uram: hát Teca, most oda figyelj az ételre, ne azt a könyvet bújd! De én azt annyira szerettem olvasni, hogy csoda!

De ne tessék ám azt hinni, hogy azért tetszenek az ilyen könyvek, mert megmozgatják a fantáziámat. Á, nem! Öreg vagyok én már ahhoz. De ha megindítanak is a fantáziámat, mire mennék vele, nincs itthon az uram, mindig egyedül vagyok 12 óráig, sokszor meg még el is csavarog, nem jön idejében haza, csak hajnali 3–4 óra felé, akkor meg már alszom, mint a tej...

A krimiket is szeretem. Hát olyan, olyan izgalmasak. A vonaton megölik a lányt... A múltkor azt olvastam, hogy fölszállt egy szerelmespár a vonatra, és a fiú már nem tudta, hogyan rázza le a leányt, mert nagyon erőszakos volt rajta. És akkor... izé... kidobta az ablakon a robogó vonatból... Olyan izgalmas... Az ilyeneket is szeretem.

Aztán olvastam én már olyan régi, igazi ponyvákat is. Itt lakik a folyosó végén egy öreg tanárnő, már 72 éves és mindig azzal dicsekszik, hogy neki bizony még nem volt dolga férfiakkal. Pedig mutatja a régi fényképeken, hogy milyen csodaszép lány volt. Na, ennek vannak olyan régi szerelmes könyvei, ettől szoktam ilyeneket kapni. Most is adott egyet, nem tudom, mi a címe, de nagyon érdekes címe van neki... Nagyon jó volt ez is. Ez is ilyen szép szerelmes, és utoljára a leány megöli magát, mert nem szereti a férjét... Szóval ilyesmi, de nagyon szép...

Melyiket tudnám megmondani cím szerint azokból, amik az utóbbi időben tetszettek? — Hát a Három testőr, az nagyon tetszett. Utána láttam filmen is a tévében, de a regény sokkal jobb volt. Így voltam régebben a Twist Olivérrel is. Az is sokkal jobban tetszett regényben. Más a könyv, mint a film. A film nagyon összehömríti, a könyv meg sokkal jobban és szebben leírja.

A három testőr előbb olvastam, mint ahogy most a tévében adták. Igen, igen, láttam a György barát-ot is a tévében, de nekem A három testőr sokkal jobban tetszett. Hogy miért? Hát a György barát-ban igen sokat beszéltek, A három testőr meg

olyan jó kalandos volt. A György barát-ban állandóan azt az öreg papot mutogatták, ezt nem szerettem. Azt szerettem, ha csinálnak is valamit. A könyvekkel is úgy vagyok, hogy elolvasom én azt is, amikor a ruhákról, vagy a városról ír az író, de ezt a részt nem szeretem, nem tud lekötöni.

Mikszáth Kálmántól?... Nem emlékszem, hogy olvastam volna. A Noszty fiú esete? Azt ő írta? Ezt olvastam, olvastam bizony, és tetszett is. Az is szerelmes könyv, szép volt, tetszett. Móricz Zsigmondtól? Nem, attól se olvastam. A Rózsa Sándort? Nem olvastam, de a tévében láttam, úgy nagyon jó volt. A Pillangó? Azt is az írta? Nem olvastam, de láttam a tévében, és hát az nagyon szép volt.

Jaj, ezeket a külföldi írókat hiába is tetszik kérdezni. Lehet, hogy olvastam már könyvüket, de az íróra nem emlékszem, mert mondtam, hogy nem szoktam megnézni. Elég buta vagyok, hogy nem nézem meg, meg különben is, ha megnézem, akkor is elfelejtem, mert ezeknek a külföldi íróknak olyan furcsa nevük van.

Verseket? A verseket nem szeretem, nem is olvasom. Petőfit se olvastam még. A János vitézt? Azt tanultam még az iskolában, meg szerepeltem is a János vitézben a színpadon. De azóta nem olvastam. A Toldit?... Mintha már olvastam volna. Az egy híres betyár volt ugye? Nem betyár volt? Akkor nem olvastam... Na, ha olyan szép mint mondja, majd akkor kiviszem és még föl is olvasom a többieknek... És ugye Jókai is verseket írt?... Nem? Meseszerű kalandos történeteket? Nahát, ezt nem is tudtam... Akkor majd azt is viszek...

A férjem? Áh. Az nem olvas, csak az újságot. Azt járátja, az nagyon lekötöti, szereti olvasni, de mást nem. Engem nem érdekel az újság. Csak mikor mondja az uram, hogy milyen balesetről vagy bűnügyi esetről írnak, azt elolvasom, de csak azt a részt. A politikát meg ilyesmiket nem szeretem.

Milyen terveim vannak a gyerekekkel? Két fiam van, a nagyobbik most hat éves és már nagyon szépen cimbalmozik. De ezek már ne legyenek maradi cigányok. Ki kell neki járni a nyolc osztályt. Tetszik tudni, ma már a zenészeknél is kell az általános műveltség, mert ugye külföldiekkel meg mindenkivel foglalkoznak, még németet meg más nyelveket is kell nekik tanulni. Szóval azt szeretném, ha a két kis gyerekemnek a zene mellett meglenne az érettségije meg még valami szakmája is. Nem irodába akarom őket dugni, hanem valami jó kis szakmába, tévészerelő vagy valami ilyesfajta jobb kis szakmába. Meg még külön a zene, az is legyen meg nekik. A pici zongorista lesz, már mondja, hogy ő zongorázni akar tanulni. A nagyobbik meg cimbalmos akar lenni.

Az is jó szakma ám, tessék elhinni. A múltkor orvosnál voltam egy kis hízlalót íratni, és erről is előjött a szó. És tessék elképzelni mit mondott, nem ám akárki, hanem a főorvos: édes fiam, magának az ura többet keres, mint én főorvos létemre. Hát érdemes akkor tanulni? Ezt kérdezte tőlem... Mert ugye van ez, hogy zenész sok van, de cimbalmos kevés. És a fiam még többre is viheti. Tessék elképzelni, még csak akkora, még csak hatéves, ágaskodik, hogy fölérje a cimbalmot, és már a kánkánt csinálja. A kánkánt.

Hát így terveztem a jövőjüket. Már mi sem vagyunk olyanok, mint a régi cigányok. Van szép lakásunk, szép bútorunk, az úri családoké se különb. Szépen öltözködünk, megkeresi az uram a rávalót, igazán nem panaszkodhatok. De azért mi mégis csak olyanok vagyunk, mint akinek öt osztályuk van. Hát azt szeretném, ha a fiam már többre vinnék, sokkal többre...

Lejegyezte: *Könczöl Imre*

Sólyom Sándor ex librise